

Voor wie meer uit de Bijbel wil halen!

3

JAARGANG 15 | maart, 2022

StodieBijbel

MAGAZINE

Jezus, Paulus en politiek

verder:

- Naomi en Ruth
- De wapenrusting van Goliat
- Kolossenzen lezen vanuit een Joodse context

Raymond R. Hausoul

Jezus, Paulus en politiek

Wie het Nieuwe Testament opent, leest vrij snel over de toenmalige regering van het Romeinse rijk. De macht van dat rijk was enorm en vormde regelmatig een last voor zijn burgers. Het Romeinse Rijk was van oorsprong een stadstaat op het Italiaans schiereiland die zich vanaf de zesde eeuw voor Christus uitbreidde tot een rijk van ruim 6.000.000km² en 120.000.000 inwoners. De Romeinen hadden talrijke volken onderworpen en legden vaak hoge belastingen aan hen op om te mogen leven onder de *Pax Romana*. Jezus en zijn leerlingen waren burgers van dit rijk. Op welke manier gingen zij om met de politiek van hun tijd? Laten zich uit hun ontmoetingen met politici eventuele raakvlakken voor vandaag afleiden?

Herodes de Grote en Bethlehem

Herodes de Grote regeerde over Israël tijdens de geboorte van Jezus. Matteüs laat het niet na iets te laten doorschijnen van het listige karakter van deze koning. Nadat de magiërs bij Herodes zijn gekomen met de vraag 'Waar is de pasgeboren koning van de Joden?', verzint Herodes geniepig een smoes om de zonet geboren Messias te doden (Mat.2:1-6). Herodes vraagt beleefd aan de magiërs om in het geheim een nauwkeurig onderzoek te starten, zodra ze weten waar de Messias geboren is. Als reden zegt hij dat ook hij dolgraag het kind eer wil bewijzen (2:7-8).

Al spoedig arriveren de magiërs bij het huis waar Jezus en zijn ouders zijn. 'Ze wierpen zich neer om het kind eer te bewijzen' (Mat.2:11). Een droom waarschuwt hen vervolgens om via een andere route terug naar hun land te reizen (2:12). Ze gehoorzamen de droom en brengen geen rapport uit aan Herodes. Kort daarna onthult een engel aan Jozef het ware doel van Herodes. Herodes wil het kind geen eer bewijzen. Hij is 'naar het kind op zoek en wil het ombrengen' (2:13). Jozef kwam direct tot actie. Hij 'stond op en week nog diezelfde nacht met het kind en zijn moeder uit naar Egypte' (2:14).

Matteüs bindt er geen doekjes om. Herodes is een meester in de leugens. Hij liegt tegen de magiërs, zodat niemand zijn ware aard herkent. De leugen is het meest gebruikte kwade mechanisme bij leiders. Dat geldt zowel in de tijd van Herodes als vandaag. Leaders blijven graag aan de macht; ook als iemand anders meer kwaliteiten heeft en betrouwbaarder is. Op zulke momenten vrezen ze hun macht te verliezen. Dat gebeurde niet alleen bij Herodes maar kan ook onder christenen voorkomen. Op hun werk of in de kerk willen ze hun macht bewaren uit vrees anders niet meer relevant te zijn. Macht bezitten is dan gelijk aan het verlangen naar de ring die de zwarte heerser Sauron creëerde om als *The Lord of the Rings* de andere ringen van macht te overheersen. Herodes wil die macht kost-wat-kost behouden en geeft opdracht tot de slachting van alle jonge kinderen in Bethlehem en omstreken.

Herodes Antipas en Johannes de Doper

Jezus groeide op en begon zijn dienst op aarde. In die tijd waren er nieuwe heersers in het land. Herodes de Grote (37-4v.C.) was gestorven, maar Herodes Antipas (4v.C.-39n.C.) volgde zijn vader op. Antipas beweerde een rasechte Jood te zijn met respect voor de Joodse traditie. Zo droe-

gen zijn munten geen beeltenis. Toch bleek er uit zijn gedrag weinig respect voor de Joodse traditie. Hij koos er voor om de vrouw van zijn broer te huwen. Antipas was echter getrouwd met Phasaelis, de dochter van koning Aretas IV van Nabatea. Als hij tijdens een bezoek aan Rome bij zijn halfbroer Herodes Filippus logeert, bezwijmt hij in liefde voor Herodias, de vrouw van Herodes Filippus. Prompt stuurt Herodes Antipas zijn Phasaelis de laan uit om met Herodias te huwen, hoewel dat radicaal ingaat tegen de Joodse wet (Lev. 18:16; 20:21).

Wat er zich in de koninklijke paleizen voordoet kan niet ongenoemd blijven. Johannes de Doper bekritiseert Herodes openlijk voor zijn ontrouw. Het is voor God niet aanvaardbaar als een mens de Thora naast zich neerlegt. Dat geldt zeker voor politieke en religieuze leiders in het 'heilige land'. Herodes Antipas verandert echter niet van houding bij de kritiek van de profeet. Hij wil het kritische geluid het liefst monddood maken. Dat leidt er toe dat Herodes de Doper gevangen neemt. Aanvankelijk behandelt Herodes de profeet goed (Mar. 6:20). De aanwezigheid van Johannes de Doper is echter een doorn in de ogen van Herodias. Johannes wordt ter dood gebracht.

Als Herodes allerlei geruchten over Jezus van Nazareth verneemt, stelt hij zich de vraag of de Doper uit de dood is opgestaan. Jezus is razend populair en velen spreken over hem. Dat roept angsten bij Herodes op. Zijn kwade geweten spreekt. Wie is deze Jezus? De houding van het volk heeft impact op een vorst. Hoewel burgers regelmatig denken dat vorsten zich weinig van de gewone mens aantrekken, laat Herodes zien dat dit anders ligt. Leiders letten zeer nauw op de publieke opinie. Net als veel hedendaagse

influencers en Youtubers bewaken ze hun populariteit onder het volk. Veel machthebbers zijn zelfs bang voor hun eigen aanhang.

Herodes uit het verzoek om Jezus te zien. Lucas verwoordt wat Herodes in zijn hart waarneemt: 'Herodes nu zei: "Ikzelf heb Johannes onthoofd! Wie is deze dan van wie ik die dingen hoor?"' (Luc. 9:9). Op afstandelijke wijze volgt de vraag wie 'deze' (*outos*) is? Die vent waar iedereen het over heeft, daagt Herodes uit tot nieuwe acties. Door deze reactie komt de dreigende macht van de overheid in beeld. Herodes is onzeker geworden. Hij wil Jezus zien en meer zekerheid. Toch zal Jezus het nalaten om tijdens zijn dienst contact met Herodes op te nemen.

Later vragen de farizeeërs Herodes om hulp bij het proces tegen Jezus. Herodes hoopte Jezus een wonder te zien doen. Hij ondervroeg Hem uitvoerig, maar Jezus antwoordde hem niet één keer (23:8-9). Dat leidt er toe dat de vorst zich tegen Jezus keert en op een spottende manier met hem omgaat (23:11).

Pontius Pilatus en Jezus

Tijdens Jezus' dienst op aarde was Pontius Pilatus gouverneur over Judea. Toen Jezus gevangen was genomen wist Pilatus niet goed wat hij met Jezus moest doen. Jezus had geen enkele Romeinse wet overtreden. Pilatus probeerde Jezus vrij te laten, omdat ook Herodes geen reden tot veroordeling vond. Hij stelde voor Jezus te laten afranselen en dan de sympathie van het volk te winnen om Hem vrij te laten. Maar het volk vroeg om Barabbas vrij te laten. Pilatus stemde in en deed het tegenovergestelde van wat een regent zou moeten doen. Hij verdedigde de rechtvaardige niet en toonde zich zwak tegenover het

volk. Hier komt de macht van de menigte naar voren. De politicus is bang zijn steun te verliezen en bevreesd voor berichten naar Rome.

De keuze van Pilatus was een laffe daad. Hij wist dat Jezus onschuldig was. Toch gaf hij zijn stem aan een woedende menigte. Dat ging zover dat hij opdracht gaf om Jezus te kruisigen. Matteus vertelt dat de gouverneur zijn handen waste (Mat.27:24). Maar het wassen van handen maakt het vuil van een corrupte autoriteit niet schoon. De vroege kerk zag in de manier waarop Herodes Antipas en Pontius Pilatus met Jezus omgingen een en al corruptie. Zij waren medeplichtig aan de dood van Jezus (Hand.4:27).

Herodes Agrippa en de kerk

Toen Caligula de macht in Rome ontving, benoemde hij Herodes Agrippa (41–44n.C.) tot vorst over het Joodse land. Agrippa was een kleinzoon van Herodes de Grote en diens vrouw Mariamne. Toen hij nog een kind was, werd zijn vader Aristobulus wegens hoogverraad terechtgesteld. Zijn moeder Berenice, een zus van Herodes de Grote, zond hem daarna naar Rome. Daar groeide hij op en raakte hij bevriend met Caligula en Claudius, de twee latere keizers.

Toen Agrippa zag dat het volk er plezier aan beleefde dat hij Jakobus liet onthoofden, liet hij Petrus gevangennemen (Hand.12:1–3). Daarmee bevooroordeelde hij de Joden ten koste van de christenen. Het was zijn bedoeling om op die manier snelle vrienden onder de Joden te maken. Deze vriendjespolitiek, die Agrippa toepaste, is ook vandaag nog gebruikelijk onder politieke en godsdienstige leiders. In onze democratieën gebeurt het maar al te vaak dat winnaars van verkiezingen grote gunsten aan hun donateurs verlenen. Dat gebeurt ook onder christenen. Ook zij neigen er soms toe om na het verkrijgen van een bepaalde verantwoordelijke functie allerlei gunsten aan de eigen kerken en vrienden te bewijzen. Dat gaat regelrecht in tegen het karakter van God die eerlijkheid en welzijn voor elk mens wil. Herodes Agrippa liet het echter volledig na om in zijn functie als regent over het heilige land

God te zoeken. Hij loofde God niet en erkende liever zichzelf als opperste heerser van het gebied waarover hij was aangesteld.

Op de overeengekomen dag nam Herodes in zijn koninklijke gewaad plaats op zijn troon en sprak het volk toe. De mensen riepen luidkeels: 'Hier spreekt een god, geen mens!' Onmiddellijk werd Herodes geveld door een engel van de Heer omdat hij God niet de verschuldigde eer had bewezen, en door wormen aangevreten blies hij de laatste adem uit (Hand.12:21–23).

Paulus en de magistraten in Filippi

In het boek Handelingen krijgt Paulus verschillende keren te maken met politieke leiders. Lucas beschrijft deze gebeurtenissen op evenwichtige manier. Waar Romeinse en andere heersers fout zijn, spaart Lucas hen niet en waar zij goed doen, vermeldt Lucas eerlijk dat ze deden wat juist was. Een bekend voorbeeld speelt zich af in Filippi na de gevangename van Paulus en Silas: 'Nadat ze een groot aantal slagen hadden gekregen, werden ze opgesloten in de gevangenis, waar de gevangengebewaarder opdracht kreeg hen streng te bewaken. Overeenkomstig dit bevel bracht hij hen naar de binnenste kerker en sloot hun voeten in het blok' (Hand.16:23–24). Tijdens deze gebeurtenis vond er 's nachts een 'heftige aardschok' plaats, 'zodat de gevangenis op haar grondvesten trilde; alle deuren sprongen open en bij iedereen schoten de boeien los' (16:26). Hoewel Paulus, Silas en de andere gevangenen konden ontsnappen, deden ze dat niet (16:27–28). Ze riepen de magistraten. De stadsbestuurders 'wie de schrik om het hart sloeg toen ze hoorden dat Paulus en Silas Romeinse burgers waren', kwamen en boden hen hun verontschuldiging aan (16:38–39). Dit is een mogelijk getuigenis van hoe regenten fouten kunnen erkennen en het pad van politieke gerechtigheid willen bewandelen. Soms gebeurt dat – zoals wellicht bij Paulus en Silas – echter vooral op basis van de schrik vanwege mogelijke negatieve consequenties.

De stadsecretaris in Efeze

In Efeze vond er een andere gebeurtenis plaats tijdens de verkondiging van het evangelie (Hand.19:23-41). In dit geval zijn Gajus en Aristarchus, twee metgezellen van Paulus, daar nauw bij betrokken. Zij gaan de confrontatie aan met een nogal woedende menigte (Hand.19:29-32). Uiteindelijk was de stadssecretaris in staat de schreeuwende menigte tot bedaren te brengen en de orde te herstellen. Dat deed hij met een beroep op de Romeinse wetten en de rede (19:35).

Commandant Claudius Lysias

Toen Paulus later in Jeruzalem was, lukte het de Joden allerlei mensen tegen de apostel op te hitsen. Terwijl de menigte op het punt stond om Paulus te doden, nam Claudius Lysias, de commandant van de Romeinse troepen het voor hem op. Dat redde het leven van Paulus. Later beschermde de commandant Paulus ook tegen de veertig man die hun vrienden hadden gezworen om Paulus in een hinderlaag te laten lopen en te doden. De bevelhebber stuurde zijn eigen soldaten om Paulus' leven te beschermen en zond hem in het geheim 's nachts naar gouverneur Felix in Caesarea (Hand.23:12-33).

Felix, Festus en Agrippa II in Caesarea

Felix, de gouverneur, nam Paulus gevangen. Op een bepaald ogenblik bezocht de gouverneur samen met zijn Joodse vrouw Drusilla de gevangenis waar de apostel zat. 'Hij liet Paulus halen om te horen wat hij over het geloof in Christus Jezus te zeggen had.' De situatie waarin de apostel was beland bood hem kansen om de politici van zijn tijd positief te inspireren. Hij wilde hen ondersteunen en aanmoedigen rechtvaardig te zijn en elke verleiding van corruptie te weerstaan. Maar toen Paulus sprak over gerechtigheid en zelfbeheersing en over het komende oordeel van God werd Felix bang en zei: 'Voorlopig kunt u gaan. Wanneer ik in de gelegenheid ben, zal ik u weer laten roepen' (Hand.24:24-25). Felix was bang, maar 'intussen hoopte hij dat Paulus hem geld zou aanbieden; daarom liet hij hem telkens weer komen voor een gesprek' (24:26). Dat wat Felix

hoopte gebeurde echter nooit. Paulus gaf hem niets en weerstond deze verleiding van corruptie.

Na twee jaar werd Felix opgevolgd door Porcius Festus (Hand.24:27). Ook Festus hield zich met de zaak rondom Paulus bezig. Samen met Herodes Agrippa II, de achterkleinzoon van Herodes de Grote, erkende hij dat er geen reden was om Paulus gevangen te houden.

De koning stond op, evenals de procurator en Bernice en de anderen die de zitting hadden bijgewoond. Ze trokken zich terug en overlegden met elkaar. 'Deze man heeft niets gedaan dat met de dood of gevangenschap wordt bestraft,' zeiden ze. En Agrippa zei tegen Festus: 'Hij had al vrij kunnen zijn als hij zich niet op de keizer had beroepen' (Hand.26:30-32).

Paulus gebruikten zijn Romeinse burgerschap in dit opzicht om gerechtigheid bij de keizer te eisen. Op soortgelijke wijze kozen talrijke christenen er in de kerkgeschiedenis voor om bij hun regenten te pleiten voor nationale en internationale rechtvaardigheid, zodat ze nog beter het mandaat konden vervullen waartoe God hen geroepen had.

Conclusie

Wij leven in een democratie. Ondanks de zegen die dit met zich meebrengt, kent ook deze regeringsvorm haar beperkingen. Niets dat een mens op aarde doet, is gevrijwaard van het kwaad. Dat geldt zowel voor politieke als religieuze leiders. De opdracht die de Schrift ons voorhoudt is dat we samen een getuigenis van God en Christus mogen zijn in de manier waarop we streven naar welzijn voor alle mensen. Als christenen mogen we er naar streven om de weg van Jezus te volgen. Hij verkondigde het ultieme koninkrijk van God en leefde daar volledig naar. Dat is het Godsrijk waarin alles buigt voor de Koning van gerechtigheid en genade.

1. Hoewel er talrijke ontmoetingen tussen Jezus en de religieuze leiders waren, richt ik me enkel op de politieke leiders in die dagen. Eventuele overwegingen laten zich gemakkelijk op beide groepen toepassen.